

Beter Thuis in Taal

Verbeter de samenwerking met ouders voor meer taalstimulering thuis

MAGAZINE VOOR
PROFESSIONALS IN
ONDERWIJS EN
KINDEROPVANG

Thuisondersteuning
in de praktijk

Omgaan met meertaligheid

Wat vinden de ouders?

“Mijn tip voor leraren?
Ga aan de slag met
de 7 stappen!”

7 nieuwe initiatieven
in Nederland en België

“Er is geen snelle oplossing,
wel werk van lange adem”

MET DE TERM LERAAR
WORDEN IN DIT MAGAZINE
ALLE EDUCatieve
PROFESSIONALS BEDOELD,
VAN PEDAGOGISCH
MEDEWERKER TOT
LEERKRACHT

Inhoud

6
Martine: "Werken met ouders is maatwerk, net als werken met kinderen."
Onderzoeker

24
Myrthe: "Zie meertaligheid als iets waardevols!"
Oud-student

10
Meryem: "Mijn tip voor leraren? Sla geen stap over!"
Pedagogisch medewerker

27
Roel: "Less is more."
Hoogleraar

19
David: "Als trainer bij Thuis in Taal moest ik echt op mijn handen zitten."
Trainer/projectleider

20
Rosa: "Samenwerken met ouders moet echt in de kern van het curriculum van de pabo zitten."
Opleider

32
Zeven nieuwe initiatieven in Nederland en België

- 5 Voorwoord
Taal verrijkt je leven en de samenleving
Ahmed Aboutaleb
- 6 Onderzoeker aan het woord
Thuis in Taal
Martine van der Pluijm
- 10 Leraren aan het woord
Het belang van de zeven stappen
Meryem Sarikaya en Nicole Vinke
- 13 Managers aan het woord
Betekenisvolle activiteiten met Thuis in Taal
Tineke Visser en Marlies Slaa
- 15 Weetjes
- 16 Trainers aan het woord
Reflecteren tijdens coaching en leerkringen
Janneke Hagenaar, Monique Ruedisueli, Senem Tekin en David Kranenburg
- 20 Lerarenopleider aan het woord
Studenten voorbereiden op samenwerking met ouders
Rosa Rodrigues
- 22 Ouders aan het woord
Ouder-kind activiteiten: betekenisvol voor ouder en kind
- 24 Oud-student aan het woord
Omgaan met meertaligheid
Myrthe Stuit
- 26 Oud-student aan het woord
Het kind als tolk van de ouders
Hozan Khalid
- 27 Onderzoek
Wat werkt in ouder-kind programma's?
Roel van Steensel
- 29 Onderzoek
Thuisondersteuning is maatwerk
Romina de Lima-Van Gent, Anne Heinsbroek, Martine van der Pluijm
- 32 Zeven nieuwe initiatieven
Waar gaan ze aan de slag met Thuis in Taal en wat is hun startpunt?
Arnhem, Cuijk/Venlo, Duiven, Brussel, Rotterdam, Vlaardingen, Waalwijk
- 34 Zweedse Puzzel
- 35 Colofon
- 36 Gedicht
Blijf Vertalen
Derek Otte

Taal **verrijkt** je leven en de samenleving

Taal is spreken, lezen en luisteren. Het is een instrument om zakelijke, vriendschappelijke of liefdevolle relaties aan te gaan. Taal opent ook de deuren naar nieuwe werelden, weet ik uit eigen ervaring. Van huis uit spreek ik Berbers, een orale taal: ik ben opgegroeid in een verhalencultuur. Op de lagere school leerde ik Arabisch, dat de deur openzette naar de poëzie. Op de middelbare school leerde ik Frans, dat een mij nog onbekende literaire en culturele wereld ontsloot. Het Nederlands, dat ik leerde vanaf mijn vijftiende, stelde me in staat om mij hier te ontwikkelen.

Rotterdam herbergt vele culturen en wat we delen is die culturele rijkdom, de Nederlandse taal en onze betrokkenheid bij de stad. Natuurlijk botst het wel eens, maar meestal hebben de Rotterdammers het beste met elkaar voor en zetten er samen de schouders onder. Dat 'samen' begint met taal, met kennismaken en goed contact. Daarom zie ik het organiseren van ontmoetingen als een belangrijke taak. Meer saamhorigheid maakt dat mensen zich fijn, veilig en thuis voelen in hun eigen wijk, hun eigen stad.

Taalontwikkeling is dus van cruciaal belang voor de persoonlijke ontwikkeling van mensen en voor een vreedzame stad. Daarom is de inzet van onderzoekers, leraren, trainers en ouders zo belangrijk: van voorkomen van taalachterstanden bij jonge kinderen tot voorlezen voor het slapengaan. Taal verrijkt je leven en de samenleving.

In dit magazine maakt u kennis met de aanpak Thuis in Taal. Ik wens u veel leesplezier en inspiratie en nodig u van harte uit om mee te bouwen aan een rijke taalomgeving voor jonge kinderen, zodat zij Beter Thuis zijn in Taal!

Burgemeester Ahmed Aboutaleb

Thuis in Taal

Martine van der Pluijm, als onderzoeker verbonden aan Hogeschool Rotterdam, deed onderzoek op diverse Rotterdamse (voor)scholen naar hoe leraren beter samen kunnen werken met laagopgeleide ouders. “Programma’s die zich alleen richten op het verbeteren van onderwijs aan kinderen, zoals in de Voor- en Vroegschoolse Educatie momenteel het geval is, hebben te weinig effect. Dat is niet vreemd, want onderzoek laat overtuigend zien dat jonge kinderen zich vooral thuis ontwikkelen. Goede relaties tussen school en thuis blijken bovendien van groot belang. Maar hoe kun je als school beter bij de taalomgeving thuis aansluiten en met ouders de benodigde partnerschappen aangaan? Juist bij kinderen van laagopgeleide en vaak laaggeletterde ouders? Veel leraren ervaren dat dit best lastig is.”

Eind 2020 promoveert Martine op het onderzoek dat zij in Rotterdam uitvoerde. Het proefschrift bestaat uit vier studies: een literatuurstudie, een ontwerpstudie die in co-creatie met leraren en ouders werd uitgevoerd en twee implementatiestudies. In dit artikel deelt zij haar bevindingen.

Aansluiten bij laagopgeleide ouders

Martine verzamelde in de eerste studie zoveel mogelijk onderzoek om kennis op te doen hoe laagopgeleide ouders (ouders die geen of alleen basisonderwijs volgden, of maximaal vmbo) effectief ondersteund kunnen worden bij het stimuleren van de taalontwikkeling van hun kind. Praat- en spelactiviteiten blijken het meest effect te hebben. Vooral als ze aansluiten op de routines en kennis van de laagopgeleide ouders en als hun kinderen actief betrokken worden bij de activiteit. Het is belangrijk geen beroep te doen op specifieke vaardigheden, zoals lezen en schrijven of kennis van de Nederlandse taal. “Onbedoeld kunnen we dan een drempel opwerpen voor ouders die laaggeletterd zijn of zich onzeker voelen in het spreken van de Nederlandse taal”, aldus Martine. Ook blijkt het beter geen ouderactiviteiten te organiseren die gebruik maken van boeken of activiteiten die nadrukkelijk gericht zijn op het stimuleren van lees- en schrijfvaardigheden bij kinderen. De focus van de ouder kan dan te veel op het resultaat gericht zijn. Hierdoor kan de interactie minder speels worden en het initiatief van het kind geremd worden.

Co-creatie

Samen met leraren en ouders en op basis van bestaand onderzoek werd in de tweede studie een eerste stappenplan ontworpen en getest. Het uitgangspunt van dit stappenplan was aan te sluiten bij de taalomgeving thuis van alle leerlingen, onder meer door inzicht te krijgen in de achtergrond van ouders, zoals hun opleidingsniveau en niveau van geletterdheid. Leraren en ouders werkten aan wederkerige relaties en aan een vertrouwensband. Inloopmomenten in de klas werden aangepast om interacties tussen ouders en kinderen in de klas te stimuleren. Hierbij werd gebruikgemaakt van de inzichten uit het literatuuronderzoek en werden drempels voor leraren én ouders weggenomen. Hierdoor lukte het leraren steeds beter uitleg te geven aan ouders, taalstrategieën voor te doen en ouders te stimuleren met hun kind te praten in de taal die zij het beste beheersen.

“Werken met ouders is maatwerk, net als werken met kinderen.”

Taalachterstanden op jonge leeftijd hebben grote invloed op de ontwikkeling van geletterdheid en de schoolloopbaan van kinderen. Een school die taalachterstanden bij leerlingen wil voorkomen en gelijke kansen wil bevorderen kan dit niet alleen, maar moet hierbij samenwerken met de ouders. Martine van der Pluijm onderzocht hoe beter kan worden samengewerkt met laagopgeleide ouders om de taalontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren. Die samenwerking begint door aan te sluiten bij de taalomgeving thuis.

Gaandeweg het proces groeide het aantal ouders dat deelnam aan de wekelijkse ouder-kind activiteiten en ook de ouder-kind interacties werden rijker. Dit lukte vooral door betere ondersteuning van ouders in hun rol en door hen te helpen het initiatief meer bij het kind te leggen, omdat een directieve benadering door ouders tot minder taalgebruik bij kinderen leidde. Evaluaties met leraren, ouders en schooldirecteuren waren positief en leverden ook verbeterpunten op. Er was bijvoorbeeld meer aandacht nodig voor rolstimulering bij ouders en ook meer steun voor leraren om op deze nieuwe manier met ouders te werken. Op basis hiervan werd het stappenplan bijgesteld en werden aanvullende professionaliseringsactiviteiten ontworpen om de implementatie in scholen haalbaar te maken.

Werken met ouders is maatwerk

In de derde studie werd gewerkt met een aangepast plan dat bestaat uit zeven stappen die leraren helpen driehoeksrelaties aan te gaan met kind en ouder, genaamd Thuis in Taal. Dit plan werd geïmplementeerd door middel van co-coaching op de werkvloer en leerkringen. Martine onderzocht de impact van dit programma op de beleving en het gedrag van de betrokken leraren, voor en na de implementatie. De meerderheid van de leraren lukte het om het programma te implementeren. Ze ontwikkelden nieuwe competenties om beter aan te sluiten bij ouders in hun dagelijkse praktijk. Opvallend was de groei die leraren hadden doorgemaakt in het stimuleren van bewustwording bij ouders van de belangrijke rol die zij spelen. Ook legden leraren meer nadruk op het samen praten met het kind in plaats van op het resultaat van de activiteit. Opnieuw was aan het einde van deze studie, net als in de vorige studie, een groei te zien van ouders die deelnamen aan de ouder-kind activiteiten ten opzichte van het begin.

Thuis in Taal in zeven stappen

1. Ken de taalomgeving thuis
2. Bepaal de koers met collega's en ouders
3. Werk aan wederkerige relaties met alle ouders
4. Zorg voor passende ouder-kind activiteiten en interactie
5. Ondersteun de rol van ouders
6. Geef taal prioriteit
7. Help taal uitbreiden

Aan het einde van het traject waren alle betrokken leraren gemotiveerd om het samenwerken met ouders volgens de stappen uit het programma voort te zetten. Ze merkten op dat de aanpak Thuis in Taal bijdraagt aan hun eigen onderwijsdoelen. Ook vonden zij het prettig dat ze het programma op maat konden maken, passend bij hun eigen voorkeuren en de schoolcontext. "Dit laatste is nog niet heel gemakkelijk. Leraren moeten echt zelf hun praktijk veranderen, passend bij hun eigen behoeften en die van ouders. De zeven stappen van het programma Thuis in Taal geven richting, maar werken met ouders is maatwerk, net als werken met kinderen."

Meer taalactiviteiten thuis

In de vierde studie tenslotte, onderzocht Martine de beleving en het gedrag van ouders, opnieuw voor en na de implementatie van het programma. Ruim zeventig ouders met verschillende opleidingsniveaus werden geïnterviewd. Juist bij de laagstopgeleide ouders, ouders die geen of alleen basisschool hebben doorlopen, werd aan het einde van het traject een groei

gevonden van het aantal taalactiviteiten dat zij thuis met hun kinderen uitvoerden. Tijdens observaties van twee specifiek ontworpen ouder-kind activiteiten in de klas werd de ouder-kind interactie gevolgd bij alleen laagopgeleide ouders. De observaties van beide activiteiten lieten een groei zien in de kwaliteit van de interactie: er was meer betrokkenheid van het kind en meer emotionele ondersteuning door de ouder. De rol van de leraar bleek mede bepalend voor de kwaliteit van de interacties, net als het type activiteit. Bij leraren die de stappen nauwkeurig toepasten, was namelijk ook een groei zichtbaar in de cognitieve ondersteuning door de ouders en het aantal woorden dat ouder en kind gebruikten. Ook de kwaliteit van het taalgebruik, zoals gebruik van gedecontextualiseerde taal (uitwisselingen over situaties buiten het hier en nu), nam toe. Deze groei werd alleen gevonden tijdens één van de praat- en spelactiviteiten, namelijk de meest speelse.

Sluit aan bij ouders en de taalomgeving thuis

Op basis van de resultaten van de studies concludeert Martine dat de stappen van het programma Thuis in Taal bijdragen aan succesvolle partnerschappen tussen leraren en laagopgeleide ouders en aan de stimulering van de mondelinge taalontwikkeling van kinderen. Ze benadrukt dat de aanpak geen snelle oplossing biedt, maar vraagt om een lange adem. "De resultaten laten zien dat leraren gecoacht kunnen worden om met het programma Thuis in Taal te werken en dat zij deze aanpak als een waardevolle toevoeging ervaren. De laagopgeleide ouders doen vaker mee aan ouder-kind activiteiten op school en de verbale interactie met hun kind verbetert zowel kwantitatief als kwalitatief. Ik hoop dat dit onderzoek leraren inspireert en aanzet om aan te sluiten bij ouders en de taalomgeving thuis. Er is immers een groot gemeenschappelijk belang: de taalontwikkeling van kinderen en het bieden van gelijke kansen."

Dit artikel is een korte weergave van het promotieonderzoek van Martine. Wil je meer lezen? Zie: Van der Pluijm, Martine (2020). *At Home in Language. Design and evaluation of a partnership program for teachers with lower-educated parents in support of their young children's language development.* Rotterdam: Ridderprint.

Het promotieonderzoek van Martine op zeven basisscholen werd uitgevoerd van 2012 tot 2016. Vanaf 2016 onderzoekt Martine hoe de aanpak Thuis in Taal op grotere schaal geïmplementeerd kan worden in de praktijk van De Rotterdamse Peuterschool en basisscholen in Rotterdam en omstreken. In de artikelen in dit magazine leest u ervaringen van diverse betrokkenen uit die praktijk vanaf 2012 tot nu.

Lees meer over de zeven stappen en de professionaliseringsactiviteiten in de publicaties van Martine: 'Thuis in Taal. Zeven stappen voor leraren om samen met alle ouders een taalrijke omgeving te bieden aan jonge kinderen.' en 'Leren van elkaar.' Te downloaden op de Gereedskapskist voor beter samenwerken met ouders (www.hr.nl/gereedskapskist).

Het belang van de zeven stappen

Meryem Sarikaya en Nicole Vinke zijn ervaren Rotterdamse professionals in de Voor- en Vroegschoolse Educatie. Meryem werkt op een peutergroep van De Rotterdamse Peuterschool. Nicole werkt met kleuters bij Stichting Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam. Zij zien dagelijks hoe belangrijk een goede samenwerking met ouders is voor de ontwikkeling van kinderen. Beiden werken met de aanpak van Thuis in Taal.

“Voor mij is het allereerst belangrijk dat ouders zich welkom voelen op school, dat we elkaar beter leren kennen en dat ze weten dat ze bij me terecht kunnen,” aldus Nicole. Meryem vult aan: “Wederzijds vertrouwen is inderdaad heel belangrijk. Het is de basis voor een sterke samenwerking.”

Hoe helpt de aanpak Thuis in Taal daarbij?

Meryem: “Ik merk dat ik de zeven stappen van de aanpak Thuis in Taal echt allemaal moet doorlopen om succesvol samen te werken met de ouders. Ik bereik minder als ik een stap, zoals bijvoorbeeld het leren kennen van de taalomgeving thuis, oversla.”

Nicole: “Ik ben me ook veel bewuster geworden van mijn handelen. Hoewel ik ouders iedere dag zag, zie ik nu het belang om me ook echt in hen te verdiepen. Ik ben nog steeds heel dankbaar voor dit inzicht.”

Wat doe je dan precies?

Nicole: “Ik kijk vanaf de eerste ontmoeting niet alleen naar het kind, maar ook naar de ouders. Ik neem tijd voor de kennismaking om een goede relatie op te kunnen bouwen en hun vertrouwen te winnen. Ik verdiep me in de thuissituatie, in wie ze zijn, wat hun achtergrond is, of ze hier geboren zijn, welke taal ze spreken en in hoeverre ze zijn opgeleid. Hoe meer ik weet, des te beter ik bij hen kan aansluiten.”

Meryem: “Ik maak de ouders duidelijk dat wij samen met hen verantwoordelijk zijn voor de (taal)ontwikkeling en de schoolprestatie van het kind. Wij lopen hierbij nog wel vaak aan tegen de taalbarrière. Gelukkig spreek ik meer talen, waardoor ik met sommige ouders kan communiceren in de taal die ze wel goed begrijpen en spreken. Op deze manier kan ik ondersteuning op maat bieden.”

Nicole: “De aanpak hielp mij ook om ouder-kind activiteiten aan te bieden die aansluiten bij de leefwereld van ouders en kinderen. Hierdoor doen de ouders nu graag mee, zie ik ze regelmatig en bouwen we een band op.”

Meryem: “Wij bieden nu ook ouder-kind activiteiten aan die echt aansluiten op het dagelijkse leven, zoals boodschappen doen, schoonmaken en koken in de huishoek. Ik leg ouders uit dat het gesprek een belangrijk onderdeel is van de activiteiten. Als rolmodel laat ik zien - door bijvoorbeeld tijdens de activiteiten mee te spelen - hoe ze open vragen kunnen stellen, hoe ze het kind kunnen volgen en hoe ze het kind meer ruimte kunnen geven. Bijvoorbeeld door stiltes te laten vallen zodat het kind kan antwoorden en niet de volwassene.”

Wat zie je bij kinderen en ouders door jouw aanpak?

Meryem: "Ik zie vooral veel plezier, bij zowel kinderen als ouders. De kinderen vinden het leuk om met hun moeder of vader te spelen. Ik zie ook echt dat onze ouders hun kinderen meer als gesprekspartner gaan zien."

Nicole: "Wij zien ook dat kinderen het heel fijn vinden als ze die één op één aandacht krijgen van een ouder. En dat ouders op hun beurt genieten van het geven van die aandacht. Al onze ouders komen regelmatig mee met hun kind in de klas. Ik zie ook dat ouders gaandeweg meer stimulerend naar het kind zijn, het kind meer gaan volgen en helpen iets zelf te verwoorden of te doen, ook juist de ouders waarvoor dit echt nieuw is. Dat is heel inspirerend."

Welke tip heb je voor collega's die het werken met ouders misschien lastig vinden?

Meryem: "Mijn tip is: volg de aanpak van Thuis in Taal stap voor stap. Het doorlopen van de zeven stappen helpt mij echt een partnerschap met ouders aan te gaan."

Nicole: "En vergeet niet dat iedere situatie verschilt. Ik heb dit vorig jaar zelf ervaren toen ik van school veranderde. Ik bood als vanzelf allerlei activiteiten aan, maar dat ging niet zo eenvoudig als verwacht. Het was confronterend te ervaren dat de basis tot vertrouwen er nog niet was. Ik was nieuw voor de ouders en andersom. Ik werd me opeens bewust dat ik weer moest starten bij nul en stapsgewijs met collega's moest gaan bouwen. Daar zijn we nu mee bezig. Mijn tip is: kijk wat voor jou, jouw groep en samen met jouw collega's werkt. En houd het simpel. Vaak willen we te veel tegelijk, maar juist de meest eenvoudige activiteiten zijn vaak het meest effectief."

Betekenisvolle activiteiten bij Thuis in Taal

Tineke Visser is directeur van Sterrenschool de Globetrotter in Rotterdam, de school waar de ontwikkeling van Thuis in Taal is gestart. Marlies Slaa is manager pedagogiek bij De Rotterdamse Peuterschool, een organisatie met voorscholen die de aanpak Thuis in Taal de afgelopen drie jaar heeft geïmplementeerd op ruim 65 locaties. Zij vertellen hier hoe de aanpak werkt in de praktijk.

Hoe helpt de aanpak Thuis in Taal jullie in je werk?

Marlies: "Wij organiseerden altijd al ouder en kind activiteiten, omdat we het belangrijk vinden ouders te betrekken bij wat we doen. We zien ouders en pedagogisch medewerkers namelijk echt als bondgenoten in het belang van het kind. In de praktijk werden er altijd veel leuke activiteiten bedacht, maar kwam daar soms nauwelijks interactie bij kijken. Bij een thema over ziek zijn maakten ouder en kind bijvoorbeeld samen een dekentje met lapjes stof voor de zieke. Dan zagen we vaak de ouder lapjes knippen, terwijl de peuter elders aan het spelen was. Of de ouder gaf aanwijzingen waar het lapje te plakken. Hoewel ouder en kind samen bezig waren, was er nauwelijks sprake van interactie. Tijdens reflecties in de leerkringen van Thuis in Taal maakten we een omslag in ons denken en zijn we ons gaan focussen op activiteiten die interactie tussen ouder en kind uitlokken. Zoals samen boodschappen doen in winkeltjes die we maken op de groep of gesprekken voeren op basis van een praatplaat met dieren, met een bak met dieren op tafel die ook op de plaat staan."

In de praktijk is er daardoor nu meer aandacht voor de ouder-kind interactie en het bespreken van de ontwikkeling van kinderen met ouders. Dat zet zich ook door bij haal- en brengmomenten.”

Tineke voegt toe: “Ja, dat herken ik. Ook wij hadden als school een gezamenlijke start met ouders in de klas. De aanpak Thuis in Taal heeft geholpen die momenten betekenisvoller te maken.”

Wat is de meerwaarde van deze aanpak voor de leraren, kinderen en ouders?

Tineke: “Het helpt je de rol van ouders te erkennen. Als school ben je vooral gericht op het organiseren van onderwijs. Soms verlies je de ouders dan te veel uit het oog, terwijl zij juist zo belangrijk zijn. De meerwaarde is dat we ons nog meer bewust zijn geworden van onze rol in het aangaan van partnerschappen met ouders, ook als ouders soms achtergronden hebben waarmee we niet bekend zijn. Wij moeten als school zoeken naar aansluiting, in het belang van de taalontwikkeling van het kind.”

Marlies: “Bij de ouder-kind activiteiten zien we dat ouders en kinderen meer met elkaar bezig zijn. De gesprekken tussen de ouders onderling zijn soms echt al verschoven naar gesprekken tussen ouder en kind. We moedigen ouders ook aan om met hun kind te praten in de taal die zij thuis spreken. De pedagogisch medewerkers kunnen dit nu beter begeleiden omdat ze meer weten over ouders, bijvoorbeeld of ze laagopgeleid of laaggeletterd zijn en spelen hier nu beter op in.”

Wat zijn de belangrijkste leerpunten bij de implementatie?

Tineke: “Je hebt anderen nodig om te leren, dat merkte ik in leerkringen. Anders blijf je maar in je eigen kringetje denken.”

Marlies: “Je moet willen en durven leren. Door ontwerpen, testen en reflecteren leerden de pedagogisch medewerkers welke activiteiten aansloten bij de doelgroep en welke niet. De combinatie van coaching en leerkringen helpen erg: de monitor van Hogeschool Rotterdam heeft laten zien dat op locaties waar we deze combinatie hadden, de collega's de aanpak echt in de vingers hebben gekregen. Ook zien we dat

op die locaties de verschillen in het aantal taalactiviteiten thuis bij laagopgeleide ouders is toegenomen, terwijl deze aantallen lager waren vergeleken met midden- en hoger opgeleide ouders toen we met Thuis in Taal begonnen.” Tineke: “Toch is het lastig om dit vast te houden. Wij hebben eigenlijk twee keer geïmplementeerd. Onze school was de eerste school waar Thuis in Taal ontwikkeld is, maar daarna gingen de betrokken directeur en leerkrachten weg. En daarmee ook de opgebouwde kennis. Sinds twee jaar zijn we nu opnieuw bezig.”

Dat is wel een leerpunt, hoe houd je deze werkwijze vast als team?

Marlies: “Wat wij nu constateren is dat onze medewerkers ervaren dat het bevorderen van interactie nu verweven is in heel hun werk: tussen henzelf en het kind, tussen kinderen onderling en in de relatie met ouders. Ze zijn zich nu meer bewust van het belang van het uitlokken van de interactie tussen alle ouders en kinderen. Ook zijn de zeven stappen onderdeel van het beleid, waardoor het soms niet meer wordt herkend als Thuis in Taal, omdat het er nu gewoon bij hoort.”

Welke tips heb je voor organisaties die starten met de implementatie?

Marlies: “Het heeft ons erg geholpen dat de visie en de aanpak door de hele organisatie gedragen wordt. Dat is echt nodig. Geef medewerkers voldoende tijd om nieuwe inzichten op te doen en samen te leren.”

Tineke: “En sluit steeds bij alle ouders aan, ongeacht hun achtergrond. Blijf alert op wat de ouders wel en niet aanspreekt en of momenten voor afstemming of activiteiten wel of niet schikken. Blijf ouders wekelijks benaderen, ook in coronatijd en kijk naar wat wél kan.”

Marlies: “De contacten met ouders onderhouden we nu in coronatijd door bijvoorbeeld via WhatsApp te bellen. Iedere locatie heeft hier nu een mobiele telefoon voor. Oudergesprekken kunnen zo ook online plaatsvinden. We hebben ook al de eerste voorzichtige ervaringen met online ouder-kind activiteiten. Via de website (thuismetjepeuter.nl) bieden we maandelijks activiteiten voor thuis aan. We hebben gemerkt dat deze inspanningen ons juist in deze lastige periode veel warm contact met ouders opleveren.”

“Ook zijn de zeven stappen onderdeel van het beleid.”

WEETJES

Praten is het fundament voor de taalverwerving en de ontwikkeling van geletterdheid Jonge kinderen leren de meeste taal tijdens interacties in de thuisomgeving en minder op school Als beide ouders laagopgeleid zijn, heeft een kind een driemaal grotere kans om later laaggeletterd te worden Belangrijke aspecten van een rijke taalomgeving thuis voor jonge kinderen zijn de sensitieve communicatie van de ouder met het kind en de hoeveelheid en kwaliteit van het taalgebruik tijdens interacties Van alle kinderen die de basisschool verlaten, beschikt 35% over onvoldoende leesvaardigheid Van alle 15-jarigen heeft 24% in Nederland een leesniveau waarbij zij het risico lopen om op latere leeftijd onder de noemer ‘laaggeletterd’ te vallen Tweetalige kinderen ontwikkelen zich beter in hun eerste en tweede taal als zij gestimuleerd worden hun eerste taal optimaal te ontwikkelen

Bronnen: Pagina 35

Reflecteren tijdens coaching en leerkringen

Janneke Hagenaar begeleidt als trainer en praktijkonderzoeker leraren bij de aanpak Thuis in Taal. We vroegen haar hoe je deze aanpak het beste kunt leren toepassen.

“Er zijn zoveel manieren om te leren. Leren door ‘afkijken en nadoen’, leren door ‘bedenken en proberen’, leren door ‘horen of lezen en toepassen’. Als je in kinderopvang en onderwijs werkt, leer je voortdurend. Al is het maar omdat je dagelijks leert van je eigen ervaringen waardoor je steeds ‘ervarener’ wordt. Samen leren is investeren in jezelf en in de ander. Deze drie stappen stimuleren leren tijdens coaching op de werkvloer en leerkringen:

1 Reflecteren: je stelt jezelf vragen als: hoe doe ik dat samenwerken met ouders? Wat gaat goed en wat gaat niet goed en wat vind ik daarvan? Hoe doen anderen het? Kijken naar een ander is kijken naar jezelf!

2 Onderzoeken: je gaat in gesprek, bekijkt en bespreekt elkaars reflecties. Zo onderzoek en bespreek je de mogelijkheden om te verdiepen in je vak. In dit geval in het samenwerken met ouders. Je blijft doorvragen om het samen steeds scherper te krijgen. Natuurlijk lees je wat of zoek je experts om mee in gesprek te gaan.

3 Ontwerpen en testen: in je eigen situatie vertaal je wat je gehoord hebt, geleerd hebt van een concrete aanpak of verandering die je ook werkelijk doorvoert. En je gaat weer terug naar de eerste stap.

Zo ervaar je samen hoe waardevol het is als iemand echt naar je luistert zonder direct tips te strooien. Het stimuleert om relaties te leggen met collega's en dat kan hele nieuwe en verfrissende inzichten geven. Hier genieten jij, je collega, de ouders en het kind vervolgens van!”

Monique Ruedisueli werkte ruim twintig jaar bij De Rotterdamse Peuterschool. Als trainer begeleidt zij nu leraren bij de implementatie van Thuis in Taal. Zij vertelt ons over de meerwaarde van de aanpak.

Voor mij is de meerwaarde van Thuis in Taal dat deze aanpak helpt om aan te sluiten.

- Aan te sluiten bij de leraar (door de trainer).
- Aan te sluiten bij de ouder (door de leraar).
- Aan te sluiten bij het kind (door de ouder en door de leraar).

Op deze manier is er maatwerk; niet iedere leraar/ouder/kind is hetzelfde. De kunst is om aan te sluiten en niet iets te vragen en te verwachten wat de ander niet kan, om daarna een stap te kunnen maken naar de zone van naaste ontwikkeling.

Een leerpunt voor mij als trainer was dat ik goed moet luisteren om te horen en niet om te reageren. Ik wil zo graag het gedachtegoed van Thuis in Taal overbrengen dat ik soms te snel met een oplossing voor problemen kom. Mijn tip: wees een echte OEN: Open, Eerlijk en Nieuwsgierig. Wie zijn deze professionals? Waar staan zij en hun organisatie voor? Wat weten en kunnen ze al? Wat zijn hun behoeften? Leer de werkomgeving van deze professionals kennen en bouw een relatie op! Ga ervan uit dat zij het beste voor hebben met ouders en kinderen en dat zij gemotiveerd zijn om te leren groeien en te ontwikkelen.”

“Voor mij is de meerwaarde van Thuis in Taal dat deze aanpak helpt om aan te sluiten.”

Senem Tekin raakte betrokken bij de aanpak Thuis in Taal tijdens haar studie aan Hogeschool Rotterdam. Sinds die tijd is zij werkzaam als praktijkbegeleider en coach om Thuis in Taal te implementeren. Zij deelt hier haar ervaringen.

“Thuis in Taal is geen handleiding die voorschrijft wat je moet doen. De aanpak slaagt pas als de leraar zelf bereid is te leren in de praktijk en wil veranderen om de samenwerking met ouders te verbeteren. Hiervoor is bewustwording nodig bij professionals. Bewustwording dat de thuisomgeving van jonge kinderen bepalend is voor de taalontwikkeling én dat veel laagopgeleide ouders vaak minder kunnen beschikken over de benodigde kennis en middelen om een rijke taalomgeving te bieden. Als dat besef er is zijn leraren bereid te zoeken naar de aansluiting bij ouders. Je ziet dan dat de leraar verandert, zich gaat verdiepen in de achtergrond van de ouder en de doelen gaat aanpassen naar wat de ouder kent en kan.

Het is moeilijk om het gedrag van een ander te veranderen. Het eerste jaar dat ik begon met trainen zag ik weinig veranderingen bij de leerkrachten. Ik baalde. Tot het moment dat ik anders leerde kijken naar wat er wel was bereikt. Het gaat om kleine stapjes en vooral bewustwording die groeit bij leraren zelf. Als je dat leert herkennen en waardeert, dan gaat het veranderingsproces bijna vanzelf. De zeven stappen van de aanpak Thuis in Taal kun je niet in een keer implementeren. Gedragsverandering heeft tijd nodig en ieder volgt een eigen pad. Als trainer ben ik gaan letten op het proces bij leraren en stimuleer ik hen in dat proces.

Leren doe je met en van elkaar. Je komt niet alleen kennis brengen, maar ook kennis halen bij leraren, ouders en kinderen. Dat betekent dat je zelf ook durft te blijven leren als trainer. Zorg daarom dat je als coach steeds aanwezig bent op de groepen tijdens contactmomenten tussen leraar, ouder en kind. Door te participeren leer je veel over hen en kun je zelf ook veel voorbeelden laten zien op een laagdrempelige manier.”

Als schooldirecteur ondervond David Kranenburg het grote belang van een goede samenwerking met ouders. Inmiddels zet hij zich met zijn organisatie Actief Ouderschap alweer tien jaar in voor het versterken van de relatie tussen ouders en professionals, waarvan het laatste jaar in de praktijk van De Rotterdamse Peuterschool. Hij vertelt ons hier waarom.

“Ik ben al ruim 10 jaar bezig als trainer in het onderwijs. Mensen raakten geïnspireerd door mijn anekdotes, verhalen en oefeningen. Na een workshop van een uur gingen deelnemers vaak met een twinkeling in de ogen naar buiten. Voor jezelf, als trainer, is dat fijn en voor de deelnemers ook.

Bij de aanpak Thuis in Taal moest ik het anders aanpakken. Dat was in het begin hard werken. Ik moest echt ‘op mijn handen zitten’ om een duurzame verandering teweeg te brengen. De deelnemers schitteren door hun ervaringen. Daarbij houd ik steeds weer de spiegel van de wetenschap voor. En hoewel je soms zelf voorbeelden in je hoofd hebt die je als trainer relevanter of sterker vindt, moet je die inslikken.

De “Deep level learning”-aanpak van Thuis in Taal betekent voor mij als begeleider dat ik met de deelnemers door een proces ga waarin ze een hecht team vormen. Je ziet de deelnemers veranderen. Na een eerste bijeenkomst zeggen ze: “ja... dit wist ik allemaal wel. Wat hebben we nu geleerd?”, maar na de tweede en derde keer zien ze een flink aantal ontwikkelpunten en de vierde keer geven ze aan dat ze “nog zo veel moeten leren”. Mensen maken een echt leerproces door.

Ik ben enorm enthousiast en trots op de groep deelnemers van Thuis in Taal. De veranderingen in het taalaanbod van ouders aan hun kinderen zijn geweldig. Het echte leren met een duurzaam effect gebeurt in de leerkringen van Thuis in Taal.”

Studenten voorbereiden op samenwerking met ouders

Rosa Rodrigues is sinds 2003 als docent onderwijskunde verbonden aan de pabo van Hogeschool Rotterdam. Naast haar werk als docent doet zij onderzoek. Haar interesse ligt met name bij de zogenaamde grootstedelijke problematiek, de schoolloopbaan van kinderen en de overgang van po naar vo. Rosa bereidt studenten voor op hun rol in de onderwijspraktijk, waar het samenwerken met ouders een belangrijke rol speelt.

Hoe belangrijk vind jij het dat studenten op de pabo worden voorbereid op het samenwerken met ouders?

“Daar kan ik heel kort over zijn: heel belangrijk. Ik zie vaak hoe studenten hiermee worstelen. Een studente vertelde eens dat zij vond dat een kind lastig gedrag vertoonde, maar dat ouders dit niet herkenden. Hoe ga je dan het gesprek aan? De studente vertelde dat de ouder in dit geval de inbreng van de student niet accepteerde. Ik schrik als ik dan zie hoe onze studenten zich kunnen opstellen richting ouders. Soms heel directief, alsof ouders hun kinderen niet zouden kennen. Ik vraag me dan ook af wat de studenten in de praktijk zien.”

Wat vinden studenten moeilijk?

“Studenten zeggen dat het moeilijk is om het gesprek aan te gaan met ouders als zij een ander beeld hebben van het kind dan zij. Ze zoeken naar overeenstemming, maar die krijgen ze niet altijd. Soms hebben ouders een veel positiever beeld. Als ouders op de stoep staan zijn studenten soms bang en vinden ze het lastig om contact te leggen. Als ouders bellen of langskomen, schrikken ze vaak ook in eerste instantie. Ze denken al gauw dat ze iets fout hebben gedaan. Ook hebben sommige studenten vooroordelen: ‘ouders hebben een grote mond, doen moeilijk, zijn het nooit eens, en spreken de taal niet’. Die vooroordelen belemmeren hen om ouders open tegemoet te treden. Hier ligt een taak voor ons als opleiders, maar ook voor de praktijk. Het is belangrijk om studenten vanaf het begin mee te nemen in gesprekken met ouders.”

Hoe bereiden jullie als opleiding studenten nu voor op het samenwerken met ouders?

“Samenwerken met ouders is vervlochten in diverse modules. Al vanaf jaar 1 stimuleren we studenten om contact te maken met ouders. Pas in jaar 3 zijn oudergesprekken echt onderdeel van het onderwijs. Studenten oefenen dan in rollenspellen en gaan oudergesprekken voeren op school. In jaar 4 is het een expliciet onderdeel van de LIO-stage. Het belang van samenwerken met ouders is beter zichtbaar geworden in de afgelopen jaren. We zien dat studenten hierdoor minder snel iets tot ‘probleemgeval’ veroordelen en dat hun houding naar ouders verbetert. Studenten vinden het ook fijn en nodig om deze gesprekken te oefenen. Wat ook zichtbaar werd, is dat niet alle docenten zich competent voelen in het geven van lessen in gespreksvoering met ouders. Nu lossen we dat op door docenten die deze expertise wel hebben te vragen anderen hierbij te helpen.”

Denk je dat op de pabo's aansluiting bij de taalomgeving van jonge kinderen komende jaren versterkt wordt?

“Dat is een lastige vraag. Enerzijds is dit lastig door de verandering in het landelijke kader van pabo's. In de bekwaamheden is geen expliciete aandacht meer voor ouders. Anderzijds zijn er wel aanknopingspunten. Vooral onder de noemer pedagogische bekwaamheid kunnen systematisch invullingen ontwikkeld worden met betrekking tot samenwerken met ouders. Je kunt je voorstellen dat je bij een onderdeel als diversiteit niet alleen aansluit bij de diversiteit van leerlingen, maar juist ook de thuisomgeving betreft. Zeker bij jonge kinderen is dat een logische stap. Maar ik denk dat het de kwaliteit van het onderwijs ten goede komt als het samenwerken met ouders niet aan de individuele pabo's wordt overgelaten, maar landelijk wordt vastgesteld. Alle leraren moeten hierin opgeleid worden. We zien immers dat deze kennis en competenties echt nodig zijn in de praktijk.”

“Samenwerken met ouders zou op alle pabo's duidelijk en zichtbaar in het curriculum moeten staan.”

De juffen vertellen me altijd wat mijn kind gedaan heeft en of er iets is. Ik vind de samenwerking goed.

Thuis laat ik mijn kind nu ook helpen met koken. Ik stel haar nu open vragen en probeer een gesprek met haar aan te gaan

De terugkoppeling eind van de dag vind ik fijn. Ik hoef er niet zelf naar te vragen.

Leuk om samen met de juf te zitten voor een opdracht. We doen de activiteit ook thuis.

Ze zijn echt betrokken bij ons. Daardoor wordt het makkelijker voor ons contact te maken.

Ik weet nu dat het goed is om mijn kind in onze eigen taal voor te lezen.

Mijn kind is heel trots als ik er ben.

Tijdens de coronaperiode kregen we per mail activiteiten toegestuurd. Deze heb ik thuis gedaan.

Goed! mijn zoon heeft het erg naar zijn zin in de klas. Ik kan altijd terecht met vragen.

Op deze pagina wilden we ouders en kinderen met hun verhaal in beeld brengen. Helaas konden er door de coronasituatie geen gesprekken met ouders en kinderen gevoerd worden. Daarom zijn ouders telefonisch gevraagd kort wat ervaringen te delen. Uitgebreide verhalen houdt u van ons te goed.

Omgaan met meertaligheid

Waarom vind je meertaligheid zo'n belangrijk onderwerp?

“Als je meertalig bent is dat een stuk van je identiteit: het hoort bij jou, je ouders en je gezin. Alleen daarom al is het van belang dat professionals hier oog voor hebben. Daarnaast vraagt de omgang met meertalige kinderen om een andere kijk dan bij eentalige kinderen.”

Heb jij in de praktijk gezien waar leraren en ouders en ook kinderen tegenaan lopen?

“De Nederlandse taalvaardigheid van meertalige ouders is soms laag. Ouders kunnen daarom angstig zijn om ouder-kind activiteiten in het Nederlands uit te voeren of denken dat zij dit niet kunnen. Dit, terwijl leerkrachten en pedagogisch medewerkers juist graag het gebruik van het Nederlands willen stimuleren. Het helpt om te bedenken dat het leren van een tweede taal voortbouwt op de eerste taal. Daarom kan het juist bevorderlijk zijn om ouder en kind interactie te laten hebben in de taal die zij beiden goed spreken.

Leerkrachten hebben vaak enkel de mogelijkheid om (taal)testen bij kinderen af te nemen in het Nederlands, waardoor alleen de Nederlandse taalvaardigheid wordt getoetst. Een lage Nederlandse taalvaardigheid wil echter niet zeggen dat een kind niet talig is, of dat het minder intelligent is dan leeftijdsgenootjes. Dit is iets om rekening mee te houden. Het kind heeft misschien een taalachterstand in het Nederlands, maar hoe zit dit in de moedertaal?

Meertalige kinderen kunnen er op hun beurt tegenaan lopen dat zij zich in vergelijking met eentalige leeftijdsgenootjes minder taalvaardig voelen in het Nederlands. Het is daarom belangrijk om ook de positieve kanten van meertalig zijn te benadrukken.”

Wat heb je tijdens je studie geleerd over het verbeteren van omgaan met meertaligheid?

“Ruimte geven aan de thuistaal! Dat wil zeggen dat je naast het bevorderen van het Nederlands het spreken van de thuistaal niet verbiedt (het is immers natuurlijk dat meertaligen switchen tussen hun talen) en vooral ook dat je andere leerlingen en leerkrachten kennis laat maken met verschillende talen, bijvoorbeeld door hier klassenactiviteiten over te ontwikkelen. Zo creëer je een positieve kijk op meertaligheid en op elkaars (taal)achtergrond.”

Welke tips heb je voor professionals?

“Allereerst kan het al enorm helpen om je er als professional van bewust te zijn dat een kind meertalig is. Bedenk daarbij dat het niet alleen van belang is om naar het Nederlands te kijken, maar naar de gehele taalontwikkeling. En zie meertaligheid als iets waardevols! Vroeger werd nogal eens gedacht dat meertalig zijn verwarrend is, maar uit huidig onderzoek blijkt dat het juist vele, vooral cognitieve voordelen kan hebben, zoals snel kunnen schakelen.”

Het helpt om te bedenken dat het leren van een tweede taal voortbouwt op de eerste taal.

Myrthe Stuit was als student betrokken bij Thuis in Taal. Na haar studie Social Work aan Hogeschool Rotterdam volgde zij de master ‘Meertaligheid en taalverwerving’ aan Universiteit Utrecht, waar zij leerde hoe belangrijk het gebruik van de moedertaal is, ook in Nederlandse schoolsituaties.

Het kind als **tolk van de ouders**

Vorig jaar studeerde Hozan Khalid af op de implementatie van Thuis in Taal op basisschool De Klinker in Vlaardingen. Na haar opleiding Pedagogiek aan Hogeschool Rotterdam is Hozan nu werkbegeleider bij Peuter & Co, waarbij ze haar ervaringsdeskundigheid – en lef! – goed kan gebruiken.

Waarom koos je voor het samenwerken met ouders volgens de aanpak Thuis in Taal?

“Voor ik afstudeerde liep ik stage in een ouder-kindinstelling. Daar herkende ik in het gedrag van de ouders veel van het gedrag van mijn eigen ouders en zag ik hoe dit voor die kinderen was. Door de stage kreeg ik interesse in ouder-kind-projecten. Toen ik Thuis in Taal voorbij zag komen vond ik dit goed aansluiten, vooral omdat ik zelf ook opgroeide in een anderstalig gezin.”

In hoeverre helpen jouw ervaringen bij het werk dat je nu doet?

“Toen ik vier jaar oud was, vluchtte ons gezin van Irak naar Nederland. Mijn broer en ik groeiden dus op in een anderstalige omgeving zonder kennis van de Nederlandse samenleving. Toen we jong waren hadden wij vaak geen idee wat er op school van ons verwacht werd. Zo wisten wij bijvoorbeeld niet dat de school eens een hardloopwedstrijd had georganiseerd (die ik uiteindelijk wel per ongeluk zou winnen!). Ik had geen idee waarom we gingen rennen met z'n allen... Zo zijn er meer voorbeelden. Later, toen mijn broer en ik konden lezen, werden wij de tolk van onze ouders. Dit maakte ons vaak onzeker, omdat wij niet altijd begrepen wat er in de brieven van instanties stond. Mijn ouders op hun beurt begrepen niet waarom wij het niet begrepen, want wij konden toch Nederlands lezen en schrijven?”

Wat zouden professionals moeten weten?

“Wat ik destijds miste was dat wij gezien werden. Er werd van ons als kind ontzettend veel verwacht, omdat onze ouders het zelf niet konden. Waren er maar regels om kinderen niet te belasten met lastige brieven en telefoontjes. Ik wou dat iemand van een instantie eens had gezegd: “Hee! Ga jij lekker spelen. Wij regelen wel een tolk voor je ouders”. Dat had ons als kinderen ontlast van deze toch wel zware taak.”

Wat werkt in ouder-kind programma's?

Roel van Steensel is als bijzonder hoogleraar verbonden aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hij onderzoekt de lees- en schrijfontwikkeling in de verschillende fasen van de schoolloopbaan.

Waar doet u precies onderzoek naar in uw functie?

“Ik doe onderzoek naar leesontwikkeling vanaf de voorschoolse periode tot in het voortgezet onderwijs en kijk hoe gezin en onderwijs bijdragen aan die ontwikkeling. Meestal focus ik daarbij op kinderen die zich in een achterstandspositie bevinden.”

Wat zijn de belangrijkste uitkomsten van recent onderzoek naar effectieve gezinsondersteuning?

“Er zijn in binnen- en buitenland inmiddels heel wat programma's ontwikkeld die ouders (vaak gaat het om lager opgeleide ouders en/of migrantenouders) aanmoedigen om hun kind bij geletterde activiteiten te betrekken. In Nederland zijn dat, naast het programma Thuis in Taal, bijvoorbeeld VoorleesExpress, Opstap, VVE Thuis en Jong geleerd, thuis gedaan.”

Wat weten we nu eigenlijk van de effecten van zulke programma's?

“In de loop der jaren zijn er heel wat effectstudies naar deze ‘family literacy-programma's’ verricht. Die effectstudies zijn op hun beurt weer samengevat in zogenaamde meta-analyses waarmee generaliseerbare uitspraken kunnen worden gedaan over de effecten van de family literacy-aanpak. Opmerkelijk is dat het onderzoek in deze meta-analyses zich niet uitsluitend richt op laagopgeleide en/of migrantengezinnen, terwijl dat in de praktijk wel vaak de doelgroep van de programma's is. In een nieuwe meta-analyse, die Suzanne Fikrat (Erasmus Medisch Centrum), Lidia Arends (Erasmus Universiteit) en ik hebben uitgevoerd met financiering van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek, hebben we juist naar effecten voor die doelgroep gekeken.”

Wat zagen jullie?

“Allereerst zagen we dat zulke programma’s op de korte termijn substantiële effecten hebben op de geletterde vaardigheden van jonge kinderen. Omgerekend naar een toets, zoals de Cito Taal voor Kleuters, zouden die effecten gelijkstaan aan een voorsprong van ongeveer een half jaar voor de kinderen die aan een programma hebben meegedaan. Wel vonden we dat sommige programma’s beter werken dan andere. Vooral programma’s met een gefocuste aanpak lieten de grootste effecten zien:

- Programma’s die zich op specifieke activiteiten richtten (bijvoorbeeld voorlezen) lieten grotere effecten zien dan programma’s die zich op een breed scala aan activiteiten richtten.
- Programma’s die alleen op geletterde vaardigheden focusten, lieten grotere effecten zien dan programma’s die zich ook nog op andere vaardigheden richtten (denk aan programma’s die aandacht voor geletterdheid combineerden met opvoedingsondersteuning).
- Programma’s waarin alleen activiteiten thuis plaatsvonden lieten grotere effecten zien dan programma’s waarin activiteiten thuis werden gecombineerd met activiteiten in centra en op scholen. Nadere analyse liet zien dat de thuiscomponent in zulke programma’s vaak vrij ‘schools’ was en daardoor mogelijk te weinig aansloot bij de gebruiken en voorkeuren van deelnemende gezinnen. Opmerkelijk was dat programma’s waarin juist sprake was van differentiatie, dat wil zeggen, waarin activiteiten werden afgestemd op de thuissituatie van deelnemende gezinnen, de allergrootste effecten lieten zien. Er was echter maar een handjevol programma’s dat op deze manier werkte.
- Programma’s waarin training op één locatie plaatsvond lieten grotere effecten zien dan programma’s waarin ouders op meerdere locaties werden getraind. We denken dat de laatste programma’s mogelijk voor te veel onrust zorgden, ook al omdat training op meerdere locaties vaak ook betekende dat ouders met meerdere trainers te maken kregen. Dat laatste kan leiden tot discontinuïteit in aanbod.”

Wat zouden professionals en programmamakers kunnen leren van deze uitkomsten?

“Onze uitkomsten wijzen op het belang van een gerichte aanpak: ‘less’ lijkt ‘more’. Tegelijkertijd suggereert het grote effect van gedifferentieerde programma’s het belang van maatwerk. Dat laatste gebeurt echter nog te weinig.”

Thuisondersteuning is maatwerk

Taal begint thuis. Kinderen doen daar belangrijke ervaringen op en ontwikkelen er taal om te communiceren in interactie met ouders en andere gezinsleden. Maar wat te doen als kinderen opgroeien in een omgeving waarin minder ervaringen worden opgedaan, waar weinig interactie is en weinig woorden worden gebruikt? Dan ontwikkelen kinderen zich minder op taalgebied en zijn zij in het nadeel ten opzichte van kinderen waar die rijke ervaringen wel aanwezig zijn.

De bekende woorden van de filosoof Wittgenstein illustreren hoe taal geworteld is in onze leefwereld: “De grenzen van mijn taal zijn de grenzen van mijn wereld”. De aanpak Thuis in Taal helpt leraren op school een partnerschap aan te gaan, juist met deze ouders, ter ondersteuning van de taalontwikkeling van jonge kinderen. Maar is dat genoeg? Gezien het belang van het aansluiten bij de taalomgeving thuis, zijn Hogeschool Rotterdam en Erasmus Universiteit Rotterdam dit jaar een onderzoek gestart om de interacties bij gezinnen met jonge kinderen thuis te ondersteunen. Om in de woorden van Wittgenstein te blijven, ze kijken naar de grenzen van hun taal en de grenzen van hun wereld. Maar ze kijken in de eerste plaats naar de rijke bronnen die in de thuisomgeving wél aanwezig zijn en die versterkt kunnen worden. Het onderzoek bestaat uit twee projecten.

“De grenzen van mijn taal zijn de grenzen van mijn wereld.”

Ludwig Wittgenstein

Thuisondersteuning

Het eerste onderzoeksproject bouwt voort op de bestaande aanpak Thuis in Taal op scholen. In co-creatie met De Rotterdamse Peuterschool worden handvatten ontwikkeld die kunnen worden ingezet bij thuisondersteuning volgens dezelfde principes als die op school worden ingezet. Het doel van deze handvatten is om leraren en gezinscoaches te helpen bestaande routines en hulpbronnen in de thuisomgeving te herkennen en hier gebruik van te maken om coaching gericht op taalstimulering af te stemmen op de situatie van het individuele gezin. Het doel is dat ouders de principes gemakkelijk zelf kunnen toepassen na afloop van de thuisondersteuning. Activiteiten als samen boodschappen doen, de tafel dekken of samen praten tijdens een maaltijd zijn hier voorbeelden van. Maar denk ook aan taalspelletjes die inhaken op de omgeving thuis, zoals 'Wat is weg?' met bestek of 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet' in de woonkamer.

Alternatieven voor voorlezen

In het tweede deelproject wordt onderzocht welke voorleesactiviteiten geschikt zijn om de ouders te ondersteunen als zij zelf de taal van hun kind gericht willen stimuleren. Gezocht wordt naar activiteiten die tegemoetkomen aan de behoeften van ouders en kinderen. Dit gebeurt samen met de VoorleesExpress. Bij de VoorleesExpress bezoeken vrijwilligers gezinnen thuis als kinderen moeite hebben met taal en ouders het lastig vinden om hun kind zelf te stimuleren in de taalontwikkeling. De vrijwilligers van de VoorleesExpress hebben gemerkt dat voorlezen voor veel ouders niet altijd makkelijk is. Daarom gaan ze op zoek naar alternatieven die aansluiten bij wat ouders en kinderen kunnen en leuk vinden. Ze gebruiken digitale praatplaten en digitale prentenboeken die voorzien zijn van een aantal elementen om interactie te stimuleren. Ouders kunnen daarmee laagdrempelig met hun kind aan de slag. Later in het project zal ook onderzocht worden of het gebruik van deze digitale materialen in de thuistaal bijdragen aan een rijkere taalomgeving. Het uitgangspunt bij de aanpak is dat alle activiteiten die onderzocht worden aansluiten op de behoeften van ouders. Door naar die aansluiting te zoeken, hopen de betrokkenen een verschil te kunnen maken bij de gezinnen waarvoor nu nog maar weinig aanbod is. Als de activiteiten goed blijken te werken, kunnen ze vaker worden ingezet door leraren en gezinsondersteuners die samenwerken met ouders met jonge kinderen.

Digitale middelen in coronatijd

Tijdens een periode waarin het niet mogelijk is om thuis bij gezinnen op bezoek te gaan, zoals tijdens de coronaperiode, wordt onderzocht of deze digitale middelen ook op afstand online in te zetten zijn. De eerste ervaringen wijzen uit dat via een scherm ook goede gesprekken met ouder en kind kunnen plaatsvinden en spelactiviteiten kunnen worden gedaan. Ook zijn eerste successen ervaren met online gebruik van digitale praatplaten en prentenboeken. Hoewel ontmoetingsmomenten met kinderen en ouders thuis een onmisbare basis bieden, kunnen online activiteiten mogelijk een waardevolle aanvulling zijn.

Foto's links van bovenaf: Romina de Lima – Van Gent (assistent in opleiding bij Erasmus Universiteit Rotterdam)
Martine van der Pluijm (onderzoeker bij Hogeschool Rotterdam) en Anne Heinsbroek, (directeur van de Voorleesexpress)

Waar gaan ze aan de slag met Thuis in Taal en wat is het startpunt?

De aanpak Thuis in Taal, die begon in Rotterdam, kent nu op meerdere plekken navolging. Ook in Rotterdam breekt een nieuwe fase aan. Lees hier waar en hoe deze initiatieven plaatsvinden.

Rotterdam

In 2012 begon Martine van der Pluijm, onderzoeker bij Hogeschool Rotterdam, in Rotterdam de pilot-studie Thuis in Taal. Toen daarmee goede resultaten werden bereikt, werd de aanpak verbeterd en breder geïmplementeerd. Inmiddels werken ruim 65 locaties van De Rotterdamse Peuterschool en tientallen basisscholen met Thuis in Taal. Vanaf 2020 wordt de aanpak doorontwikkeld naar de thuissituatie, passend bij de aanpak in de klas. Tijdens een vierjarig onderzoek wordt samen met leraren naar de juiste vorm gezocht en volgt onderzoek naar de effectiviteit van deze vorm van thuis-ondersteuning. Ook wordt gezocht naar een breder bondgenootschap om de samenwerking met ouders voor een taalrijke omgeving voor jonge kinderen te versterken. Gesprekken vinden plaats met verschillende partners, zoals de gemeente, schoolbesturen, bibliotheek en VoorleesExpress.

Brussel

Naar Rotterdams voorbeeld zetten een aantal enthousiaste leraren van Brusselleer - het Brusselse centrum voor basiseducatie - de aanpak 'Welkom in de klas' op in verschillende Nederlandstalige basisscholen. Ouders nemen er wekelijks deel aan een taalstimulerende activiteit met hun kind. De activiteit sluit aan bij het thema in de klas en is toegankelijk voor zowel geletterde als laaggeletterde ouders en biedt ruimte aan de drie talen waarmee Brusselse scholen te maken hebben (Nederlands, Frans én vaak andere thuistalen). Bijzonder is dat Brusselleer ook taalcursussen voor ouders aanbiedt en deze meteen koppelt aan de ouder-kind activiteiten. De vraag die nu centraal staat is hoe andere partners warm gemaakt kunnen worden om samen met de aanpak aan de slag te gaan en zo een sterk, geïntegreerd verhaal te brengen waar nog meer ouders en kinderen van kunnen profiteren.

Arnhem

In 2018 is in Arnhem Taalrijke Thuisomgeving gestart, een samenwerking met als doel de omgeving van jonge kinderen te versterken en taalrijker te maken. Bij het project werken Rozet, drie kinderopvangorganisaties, Stichting PAS, Gemeente Arnhem, VGGM en Rijnstad samen. Zij zijn ervan overtuigd dat ieder apart én alle gezamenlijk een belangrijke rol hebben in de taalontwikkeling van kinderen, zowel in kinderopvang en onderwijs als thuis. De komende acht jaar zal het werken volgens de principes van de aanpak Thuis in Taal bij hen centraal staan. Het programma genaamd 'Samen voor Taal in Arnhem' zet bewust in op een langere periode, om echt een omslag in het denken en handelen in de praktijk te kunnen maken.

Waalwijk

In Waalwijk is in 2015 het programma Waalwijk Taalrijk 'Functionele geletterdheid voor kind en ouder' gestart. Het thema (educatief) partnerschap staat naast taal, woordenschat en leesplezier, de komende vijf jaar weer centraal op de agenda met als doel 'Kind-ouder-professional in hun kracht'. Het werken met de aanpak Thuis in Taal is een logisch en inspirerend vervolg op de ingeslagen weg. Hoewel in de afgelopen jaren hard gewerkt is aan het aangaan van partnerschappen met ouders is hier nog genoeg winst te behalen. Waalwijk kent veel Oost-Europese gezinnen die veel werken. De vraag is of het lukt om ook hen met Thuis in Taal te bereiken.

Duiven

Na een inspirerend betoog van leerkrachten die in 2019 het inspiratiefestival in Rotterdam bezochten, is in Duiven tijdens de gemeentelijke vergadering over onderwijsachterstanden besloten de aanpak Thuis in Taal de komende vier jaar te adopteren.

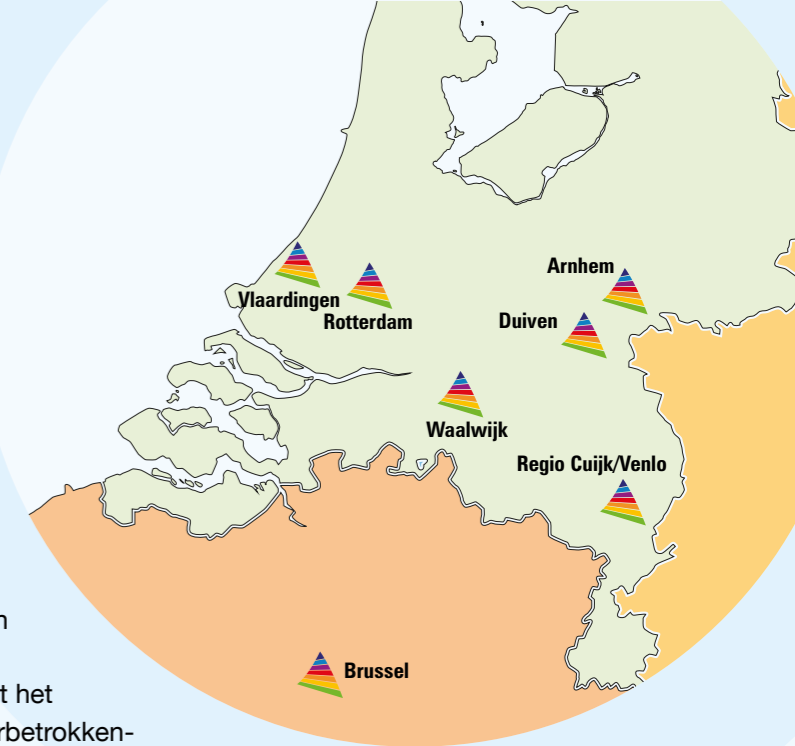
Duiven zet in op het werken met integrale kindcentra en ziet in deze aanpak een kans om de samenwerking en doorgaande lijn KO en PO te versterken. De start was veelbelovend en verliep soepel. Duiven is de kleinste van de deelnemende gemeenten en de vraag is of de grootte van de gemeente een succesfactor is voor een succesvolle implementatie.

Vlaardingen

In Vlaardingen is met een initiatiefgroep gebouwd aan een gezamenlijke aanpak om de samenwerking tussen leerkrachten, pedagogisch medewerkers en ouders te versterken. De gemeente werkt samen met mensen uit het onderwijs en een deskundige op het gebied van ouderbetrokkenheid. Scholen die klaar zijn voor een omslag in het werken met ouders, zoals de groepen waar de zogenaamde Peuterlabs zijn opgestart, worden bij de aanpak betrokken. De contouren van het project, waarin studenten van Hogeschool Rotterdam een belangrijke rol gaan spelen, beginnen zich nu af te tekenen. Er is vast veel te leren van deze praktijkontwikkeling, waarbij professionalisering hand in hand gaat met het opleiden van studenten.

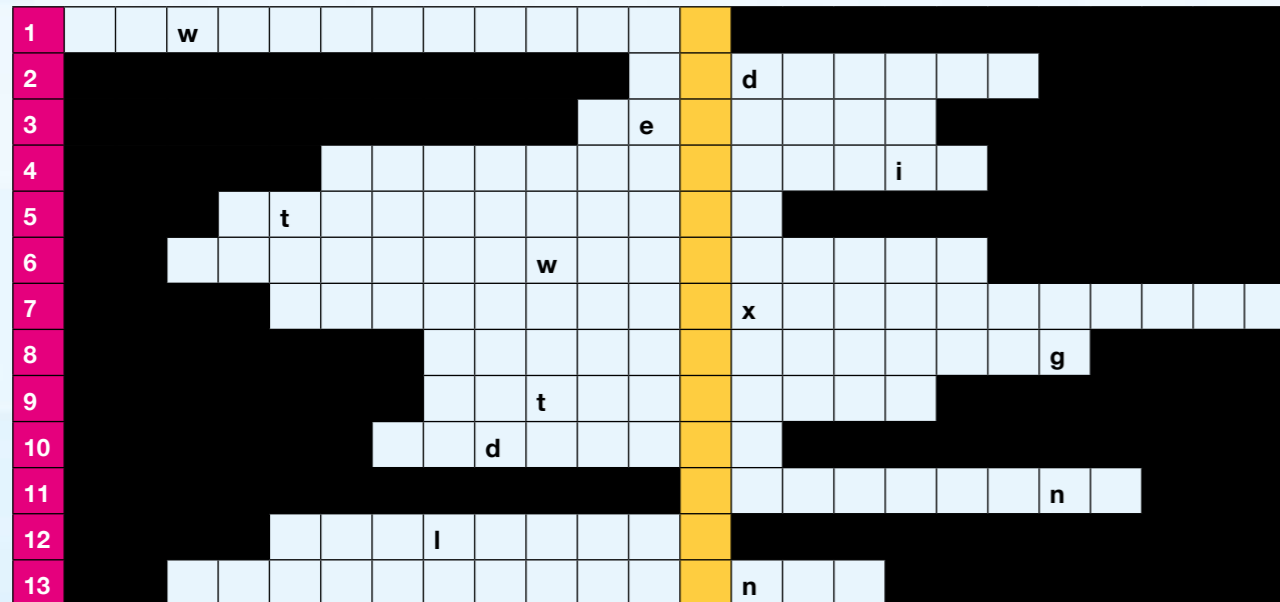
Regio Cuijk/Venlo

Spring kinderopvang wil de aanpak Thuis in Taal samen met een aantal scholen in de regio implementeren. Thuis in Taal past goed bij hun pedagogische principes. Spring kiest ervoor de aanpak Thuis in Taal te verbinden met 'Partnerschap met Ouders' en 'Cultuursensitief werken'. In de grote organisatie met ruim 800 medewerkers is veel expertise aanwezig. Pedagogisch coaches en managers kindcentra vormen nu een team om samen te ontdekken hoe zij dit proces gaan starten met nadruk op een stevige impuls richting 'Partnerschap met Ouders'. Leden van de kerngroep Thuis in Taal Rotterdam helpen dit proces vorm te geven.

Zweedse puzzel

Schrijf de 13 synoniemen onder elkaar in de balkjes. Bij de juiste indeling verschijnt in de gele balk de oplossing van de puzzel. Stuur de oplossing voor 1 februari 2021 naar info@aanpakthuisintaal.nl. Wie weet win jij de boekenbon van 50 euro die we verloten onder de deelnemers. De uitslag vind je vanaf 1 februari 2021 op www.aanpakthuisintaal.nl.

1. Erkenning, inzicht.
2. Opvoedkundige.
3. Verbinding, aansluiting.
4. Wanneer men zich in verschillende situaties vloeiend van meer dan één taal kan bedienen, is er sprake van...
5. Stukje bij beetje, geleidelijk.

6. Het verwerven van inzicht in gebruik van grammatica en communicatieve regels.
7. Taal die situaties beschrijft buiten het hier en nu.
8. Gelijkgesteld.
9. Wisselwerking.

10. Engels woord voor voordoen.
11. Aanmoediging, drijfveer.
12. Het menselijk vermogen om gestructureerd terug te kijken op en na te denken over het eigen handelen.

13. Bekende ontwikkelingspsycholoog die een ecologische theorie heeft ontwikkeld over de ontwikkeling van kinderen en het belang van de thuisomgeving.

Bronnen bij Weetjes pagina 15

- 1) Sénéchal, M., & LeFevre, J. A. (2002). Parental involvement in the development of children's reading skill: a five year longitudinal study. *Child Development*, 73(2), 445-460 & Storch, S.A., & Whitehurst, G.J. (2002). Oral language and code-related precursors to reading: Evidence from a longitudinal structural model. *Developmental Psychology*, 38(6).
- 2) Bronfenbrenner, U., & Morris, P. (1998). The ecology of developmental processes. In R. M. Lerner (Ed.), *Theoretical models of human development* & (5th Edition, pp. 993-1028). New York: Wiley & Hart, B. & Risley, T.R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore: Peul H. Brookes Publishing Co.
- 3) Buisman, M., & Houtkoop, W. (2014). *Laaggeletterdheid in kaart*. Ecbo en Stichting Lezen & Schrijven, Den Bosch.
- 4) Hoff, E. (2013). Interpreting the early language trajectories of children from low-SES and language minority homes: Implications for closing achievement gaps. *Developmental Psychology*. 49(1), 4-14.
- 5) Inspectie van het Onderwijs (2018). *De staat van het onderwijs 2016/2017*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- 6) Gubbels, J., Van Langen, A.M.L., Maassen, N. A.M., & Meelissen, M. R.M. (2019). *Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht*. Enschede: Universiteit Twente.
- 7) Cummins, J. (1981). Four misconceptions about language proficiency in bilingual education, *Nabe Journal*, 5(3), 31-45 & Dijkstra, J., Kuiken, F., Jorna, R. J. & Klinkenberg, E.L. (2016). The role of majority and minority language input in the early development of a bilingual vocabulary. *Bilingualism: Language and Cognition* 19(1), 191-205 & Hammer, C. S., Hoff, E., Uchikoshi, Y., Gillanders, C., Castro, D., & Sandilos, L.E. (2014). The Language and literacy development of young dual language learners: a critical review. *Early Early Childhood Research Quarterly*. 29(4), 715-733.

Wilt u ook aan de slag met Thuis in Taal?

Voor vragen en ondersteuning kunt u terecht bij de kerngroep Thuis in Taal. Deze kerngroep is opgericht door Hogeschool Rotterdam (Martine van der Pluijm), de Rotterdamse Peuterschool en Actief Ouderschap (David Kranenburg) en bestaat uit een netwerk van ervaren trainers en procesbegeleiders die ingevoerd zijn in de kneepjes van deze nieuwe manier van werken. Het doel van de kerngroep is om de kwaliteit van de kennisverspreiding rondom de aanpak Thuis in Taal te borgen en systematisch om te gaan met kennisontwikkeling. Hier kunt u aankloppen: www.aanpakthuisintaal.nl. Of kijk voor inspiratie en materialen op: www.hr.nl/gereedschapskist en kies ouders en geletterdheid.

Meer tips voor ouder-kind activiteiten?

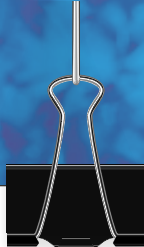
CED-groep ontwikkelde samen met Hogeschool Rotterdam, Peuter & Co, diverse (voor)scholen en Bibliotheek Rotterdam voorbeelden die aansluiten bij de taalomgeving thuis. Deze voorbeelden zijn beschreven in de map Taal is OK. De map is gratis te downloaden via www.gereedschapskist.nl onder ouders en geletterdheid bij tips om verder te lezen.

COLOFON

- Redactie:** Martine van der Pluijm (Hogeschool Rotterdam), Marlies Slaa (De Rotterdamse Peuterschool), Jeltje Meijvogel (HefGroep), David Kranenburg (Actief Ouderschap) en Henriette Wijnen (Stichting Lezen & Schrijven)
- Eindredactie:** Anne Bos (BOS, Office for Education & Communication)
- Vormgeving:** Bureau Meneer Vincent
- Fotografie:** Taalfotografie, Marc Nolte (p. 5), Joop Koopmanschap (p. 27)
- Drukwerk:** Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht

© Deze publicatie is een uitgave van Hogeschool Rotterdam en De Rotterdamse Peuterschool en werd mede mogelijk gemaakt door de subsidie Tel mee met Taal van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap.

Hogeschool Rotterdam, Museumpark 40, 3015 CX Rotterdam | 010 794000.
De Rotterdamse Peuterschool, Schoonderloostraat 68, 3003 AA Rotterdam | 010 4255392

Blijf vertalen!

Taal is de sleutel van een deur waar menigeen op klopt. Maar wat ze ook proberen: die deur blijft op slot. Mensen falen te vertalen of blijken niet bij machte. Heel veel potentieel staat voor die dichte deur te wachten. 't Is dringen voor de drempel, we kennen 'm allemaal. Mijn motivatie om anderen binnen te laten, begint met een verhaal.

Ik kende ooit een jongen, wiens beide ouders zeiden: maak je werk van je hobby en het wordt alleen maar lijden. 't Is leuk wat je doet, dat tekenen en schrijven maar vooral voor erbij en dat kan het beter blijven. Je hebt een goed stel hersenen joh, kijk naar de kansen die er zijn... De kans van slagen in het creatieve is gewoon ontiegelijk klein.

Hij probeerde te studeren maar beet zichzelf stuk. Dat is logisch, als je hapt in andermans geluk. Ze hadden de beste intenties ter wereld maar hij ging zachtjes aan kapot. Z'n ouders hun wereld op z'n schouders, hij werkte zich verrot. Hoorcolleges, aantekeningen; moeten, moeten, moeten. Toetsen en tentamens als ijkpunten op de route. Stiekem blijven schrijven: het verzachtte soms de pijn. In vrijheid opgesloten waar zijn ziel niet wilde zijn. Waar anderen bouwden aan hun toekomst, raakte hij kostbare jaren kwijt.

Om een lang verhaal nog iets langer te maken; het duurde weken, dagen, maanden voor hij zou verzaken. Lessen skippen, studie staken, een nieuwe start op de Hogeschool. Maar ook daar voelde hij zich leeg en schreef hij notitieboekjes vol. De klad kwam in het blokken, kladblokken vol nijd: de school stuurde hem weg en thuis begon de strijd. Botsende toekomstvisies, dat stak: het hield geen steek. Hij woonde in wat ergens op een Koude Oorlog leek.

Zonder netwerk, geen ervaring of begeleiding om 'm heen. Hij maakte z'n meters, omringd maar tóch alleen. Hij moest zich bewijzen; het schrijven en spreken ging wel goed. Tóch gaat het vooral slecht als je naasten niet snappen wat je doet. 't Is een eenzaam bestaan, vertelde hij me laatst. En ook al zaten ze er met z'n allen achteraf hartstikke naast; soms voelt het nóg alsof hij stikt. Luchtiger kan ik het niet brengen want deze jongen... Dat ben ik.

En mijn verhaal is niet bijzonder; in elk geval niet uniek. 't Is misschien wel minder uitzondering dan regel en dat is de tragiek. Verschillen van inzicht geven onbegrip een warm onthaal. En het probleem maar óók een oplossing is in mijn ogen: de taal.

Taal kan hobbels overwinnen en barrières slechten. Taal laat ouders inzien en kinderen minder alléén vechten. Had ik in mijn tijd maar iemand die m'n lieve ouders zei: dat het ondanks een ander pad wel zou goed komen met mij. Iemand die dwars door de opstandigheid keek -ik was opstandig, ongekend...

Die hen kon overtuigen van enige vorm van talent. Iemand die me véél eerder zou helpen het maximale uit mezelf te halen. Door zich als schakel op te werpen en de verschillen te... Vertalen.

Taal is alles, want alles is taal. 't Is een uitspraak die ik veel en véél vaker herhaal: ik sta erachter, tot en met. Ik heb mijn leven te danken aan het alfabet. U hoeft mijn verhaal niet te onthouden, dat mag u volledig zelf weten. Maar ik wil u vragen één ding écht niet te vergeten en dát is dat de wereld van een kind. Bij ouders of verzorgers én professionals begint. Óók wanneer de taalbeheersing hier of daar tekortschiet. Juist dán is het zaak te kijken naar de opties die het woord biedt.

En ja, dat brengt frustratie soms. En ja, dat vraagt geduld. En ja, er is véél meer dat uw agenda's vult. En nee, het is geen aanval: niemand twijfelt aan uw wil. Maar die centimeter extra maakt vaak een wereld van verschil. Ik zeg een centimeter extra maar ik bedoel een centimeter anders: vertrekken vanuit wie u helpt, maakt dat er werkelijk iets verandert.

Als ik in het onderwijs iets geleerd heb, aan de andere kant van de lijn. Is het dat het vaak de hele kleine dingen zijn, die anders afgeschreven mensen onverwacht doen stralen. Een missing link tussen kind en ouder, die helpt te vertalen.

Presteren vanuit plezier, niet andersom, misschien... Kunnen we luisteren in plaats van horen en in plaats van kijken, zien. Ik kende ooit een jongen die u gewoon wou laten horen: vervullen wij onze sleutelrol, gaat er geen talent verloren.

Derek Otte